

Naši historikové dohledali devadesát Liberečanů zavražděných v terezínském rodinném táboře v Auschwitz - Birkenau. Pieta je symbolicky vrátila zpět domů

8.3.2024 - Adam Pluhař | Technická univerzita v Liberci

Od září 1943 do července 1944 nacisté z ghetta Terezín deportovali do terezínského rodinného tábora v Auschwitz - Birkenau 17 500 osob. Konce války se dožilo pouhých 1 294 deportovaných. Z 90 libereckých obyvatelek a obyvatelů, které nacisté do tábora odvěkli, přežili pouze tři lidé. Dvě ženy a jeden muž. V táboře byli mimo jiných zavražděni liberecký právník Arthur Neustadtel a jeho žena Irena, a také manželka jednoho z nejvýznamnějších libereckých podnikatelů Otto Goltze, Anna.

„Šance na přežití byla naprosto minimální. Mezi 87 mrtvými jsou muži, ženy i děti. U většiny z 90 internovaných víme jen základní data, u některých jsme zjistili přesné datum úmrtí. U části obětí se nám dokonce podařilo dohledat i potomky, kteří žijí často v zahraničí. Čekají na naši zprávu. Videozáznam z piety tak poputuje do Bogoty, Vídně, Jihoafrické republiky, Německa, Dubaje nebo Velké Británie,“ říká Kateřina Portmann z Katedry historie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL.

Díky systematickému a dlouhodobému výzkumu, který katedra realizovala především v rámci projektů SGS TUL, se podařilo rekonstruovat i životní osudy některých lidí. *„Jedná se o náročný výzkum, který se často podobá detektivní práci a vyžaduje velkou trpělivost, odhodlání i trochu štěstí. Na rozdíl od vnitrozemí jsou v tomto případě materiály pramenné povahy značně roztržité. Valná většina těch, které holokaust zasáhl, nepřežila nebo se rozhodla zůstat v exilu či do něj časem tito lidé odešli. Vzhledem k tomu, že se jednalo především o osoby německy mluvící, nebyl pro ně trvalý návrat do poválečného Československa de facto možný. Zároveň v kontextu poválečného vysídlení většiny původních obyvatel Liberce zmizeli i ti, kteří by na ně mohli vzpomínat. Proces ‚ztráty paměti‘ byl tak nastartován,“* dodala Kateřina Portmann.

Jména lidí odvěklých z Liberce do terezínského rodinného tábora v Auschwitz - Birkenau identifikovala v rámci projektu SVUČ studentka Eliška Šebestová. Navazovala na diplomovou práci Lindy Skrbkové, jež během svého výzkumu vytvořila databázi všech obětí holokaustu pocházejících z Liberce. Čítá přes 700 jmen. *„Zjistit údaje týkající se terezínského rodinného tábora bylo zdlouhavé. Porovnávala jsem vše s dalšími databázemi, neboť údaje pro oblast pohraničí jsou nepřesné. Zároveň jsem se snažila dohledat i konkrétní lidské osudy. Lidé tak dostávají i tvář,“* uvedla Eliška Šebestová, studentka třetího ročníku katedry historie FP TUL.

Dál pracuje na sestavování příběhů odvěklých lidí. Zatím shromažďuje předválečné i poválečné příběhy tří přeživších - Lidie Altmann, Bruno Lamma a Elizabeth Pollakové.

Devadesát jmen obyvatel Liberce studenti a pedagožka katedry historie četli poprvé loni přímo v terezínském rodinném táboře v Auschwitz-Birkenau za přítomnosti studujících z Polska a Německa. *„Byl to dojemný akt, kterým jsme alespoň symbolicky vrátili jména těm, jimž byla ukradena. Patří to k nejsilnějším momentům mé pedagogické kariéry,“* přiznala Kateřina Portmann.

Proč je podle ní potřeba příběhy vražd během holokaustu neustále připomínat? *„Cílem holocaustu*

bylo dehumanizovat lidské bytosti, vzít jim jejich práva, majetek, jména a nakonec i životy. Industriální brutalita celého procesu vyvolává řadu otázek a jednou z těch zásadních je, jak to mohl svět dopustit? Holokaust nezačíná totiž plynovými komorami, ale lidskou hloupostí, pohodlností a závistí. Vymezit nějakou skupinu na základě uměle vytvořených kritérií, v tomto případě zvrácených rasových norimberských zákonů, dostat ji postupnými kroky do společenské a ekonomické izolace a svést na ni odpovědnost za vše, co se nedaří, je jednoduchým receptem, který využívají nedemokratické systémy i v současnosti,” uvedla Kateřina Portmann a dodala: „To, že mluvíme o tom, co se stalo, může snad přispět k tomu, abychom se podobným metodám uměli bránit a byli opatrní, svých práv si vážili a starali se o ně. Na aktuálnosti téma, bohužel, získalo 7. října 2023, kdy teroristická organizace Hamás napadla Izrael, zavraždila stovky civilistů a řadu z nich unesla a to včetně dětí.“

Během piety před libereckou synagogou přednesli modlitbu jak rabín David Maxa, tak vojenský kaplan Petr Šabaka. Za Židy totiž byli podle Norimberských zákonů označeni i lidé, kteří se s židovstvím nábožensky ani etnicky neidentifikovali. Byla mezi nimi i skupina katolíků a patřil k nim například i Otto Goltz.

Rabín ve svém poselství vyzdvihl důležitost připomínek bestiality vyhlazovacích táborů během druhé světové války. *„Ti, kterým se podařilo přežít toto peklo na zemi, nám dávají příležitost poznat, že to nejsou jen dávné příběhy minulosti, ale součást potenciálu člověka. Je velmi jednoduché zapomenout, a to zvláště v situacích, kdy člověk žije obklopen relativním pohodlím a bezpečím. Je velmi snadné podlehnout přesvědčení, že to, co se stalo, je dávno pryč, že nyní žijeme civilizované době a v civilizovaném světě. Že nám vlastně už nic takového v dnešním světě nehrozí,”* řekl rabín David Maxa. Také on připomněl loňský útok na civilní obyvatele Izraele. *„Představa, o civilizovaném 21. století se zborčila jako domeček z karet po ruské invazi na Ukrajinu a brutálním útoku teroristické organizace Hamás. Tehdy byly mučeny, znásilňovány a zabíjeny stovky lidí, včetně dětí,”* řekl rabín.

Jména a fotografie lidí unesených z Izraele do Gazy lemují díky katedře historie schodiště Krajské vědecké knihovny v Liberci. A v knihovně v rámci piety za oběti vyhlazení terezínského rodinného tábora v Osvětimi – Březince vystoupila na dvou přednáškách pro žáky základních škol i Michaela Vidláková rozená Lauscherová. Jedna z posledních přeživších obětí holokaustu. Sedmaosmdesátiletá žena se do Terezína dostala v šesti letech. *„Jednou z věcí, kterou jsem se v Terezíně naučila, je vážit si lidského života,”* pronesla Michaela Vidláková, jež po válce pracovala v laboratoři IKEMu. *„Terezín ovlivnil i moji volbu povolání. Byla jsem tam těžce nemocná, doslova jsem slezla hrobníkovi z lopaty a viděla jsem, jak se tam židovští lékaři s prázdnýma rukama snažili primitivními prostředky zachraňovat lidské životy. Šla jsem studovat přírodní vědy a nastoupila jsem do laboratoře, kde jsme pomáhali lékařům.“*

Pietní shromáždění před libereckou synagogou pořádala Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická TUL ve spolupráci s Krajskou vědeckou knihovnou a Židovskou obcí Liberec. Záštitu nad akcí převzal primátor Statutárního města Liberce Jaroslav Zámečník. Nezněla jen jména zavražděných. Oběti nově připomíná i růžový keř, který před synagogou zasadil děkan fakulty Aleš Suchomel spolu s Eliškou Šebestovou. Keř obklopilo 11 větrníků za zavražděné terezínské děti.

„Věříme, že jsme touto akcí založili novou tradici, která se stane trvalou součástí libereckého veřejného prostoru,” pronesla na závěr Kateřina Portmann.

<https://tuni.tul.cz/a/nasi-historikove-dohledali-devadesat-liberecanu-zavrazdenych-v-terezinskem-rodinnem-tabore-v-auschwitz-birkenau-pieta-je-symbolicky-vratila-zpet-domu-152972.html>